

окремими елементами оборотних активів, виражене у відсотках, називається структурою оборотних активів.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України № 436 – IV від 16.01.2003 Звід Кодексів Законів України. К.: Українське агентство інформації та друку «Рада». URL: zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення: 05.09.2020).
2. Безкровна Г.Д. Наукові погляди на визначення оборотного капіталу в ринковій економіці як економічної категорії. Формування ринкових відносин в Україні. *Збірник наукових праць*. 2008. № 4. С. 172-175.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 05.09.2020).

Шумська С. С.

к.е.н., доцент,

провідний науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

м.Київ

ФОРСАЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Нові виклики, з якими сьогодні стикається увесь світ, актуалізують широкий перелік питань пов'язаних з можливостями підтримки і розвитку конкурентних переваг різних суб'єктів господарювання. Важливу роль у даному контексті набуває система прийняття рішень на всіх рівнях, що супроводжується різноманітною роботою у сферах планування та прогнозування, які забезпечують ефективність і обґрунтування необхідних заходів політики. Зростаюча потреба у проведенні далекострочкових прогнозів наукового, технічного, соціального та економічного прогресу вказує на необхідність вивчення світової практики і активного застосування форсайту, як інструментарію на основі якого можлива успішна побудова національної довгострокової стратегії розвитку.

Для вітчизняної економіки з великим клубком старих проблем і нових завдань [1-4], розробка та реалізація, наприклад, форсайт-проекту Україна-2050 дає можливість обрати пріоритетні напрями розвитку територій, сформуванню потенціал довгострокового розвитку, сформуванню збалансовану систему прогнозування та планування, активувати участь населення та експертів з бізнес та наукових осередків до розробки стратегічних документів розвитку. Як свідчить практика національних форсайт-проектів у світі, реалізація амбітних планів є цілком реальною, оскільки сучасними цілями, на вирішення яких сьогодні зорієнтований форсайт, експерти називають:

- оцінку можливих сценаріїв розвитку окремих напрямків науки і технологій, потенційних технологічних горизонтів;
- підготовку «аналітичного прогнозу» по найбільш проблемним напрямкам, детальних сценаріїв або ретельно вивірених економічних моделей;
- вибір альтернативних станів в майбутньому;
- визначення пріоритетних напрямків досліджень;
- поглиблення взаємодії учасників наукових та інноваційних систем;
- формування регіональної наукової та інноваційної політики;
- виявлення потенційних загроз і можливостей розвитку;

- встановлення діалогу, взаємного обміну думками, оцінками, ідеями між владою, науковою спільнотою, громадянським суспільством [5].

Систематизація етапів, функцій, завдань, напрямів розвитку форсайту показала, що найбільшу роль в його становленні як методології, зіграли: R. Popper (інструменти форсайту), M. Keenan (основи форсайту), L. Georgiu (основи форсайту), I. Miles (основи форсайту), K. Klusacek (регіональний форсайт), T. A. Kappel та R. Phaal (технологічні дорожні карти), А. Соколов, Ю. Сімачов (інноваційна та промислова політика), А. Чулок (інновації, методологія форсайта) [5-8]. Потенціал змісту категорії розкривається через систему принципів форсайта, які адекватно відображають його зміст і сприяють забезпеченню ефективності дії цієї технології стратегічного передбачення:

- *залученість* (commitment) різних громадських сил - бізнесу, наукового співтовариства, органів державної влади та громадянського суспільства в обговорення і зіставлення довгострокових прогнозів, стратегій розвитку, вироблення більш повного комплексного бачення майбутнього, досягнення консенсусу та узгодження шляхів досягнення майбутнього;
- *комунікація* (communication) всіх учасників;
- *концентрація на довготривалому періоді* (concentration on the long term);
- *координація* (coordination), де наука і технологія оцінюються в зв'язку з економічними і соціальними досягненнями [9].

На сучасному етапі модернізації української економіки дуже важливими є ефекти застосування Форсайт-проектів щодо активізації і підтримки інноваційної моделі розвитку країни. Досліджуючи вплив форсайта на розвиток інноваційної діяльності в економічних системах, Калужнова Н.Я. та Верхотурова О.В. виділяють сім способів стимулювання інноваційної діяльності за його допомогою: 1) визначення перспективних зон появи нових технологій, продуктів і ринків; 2) виявлення напрямків наукових досліджень, які принесуть найбільші соціальні та економічні вигоди; 3) формування запитів суспільства на нові продукти і технології; 4) встановлення державних пріоритетів наукових досліджень; 5) виявлення ключових учасників інноваційного процесу і науково-технічних напрацювань учасників, взаємодія учасників інноваційного процесу, що забезпечує трансфер знань і технологій; 6) створення мереж кваліфікованих і впливових експертів, що сприяють практичній реалізації інновацій; 7) встановлення пріоритетів для довгострокової інноваційної, технологічної та наукової політик [10].

Важливим етапом форсайт-проекування є вибір найбільш ефективних інструментів прогнозування, методів і підходів для досягнення конкретних цілей. Набір підходів, що використовуються в форсайт-проектах, охоплює десятки якісних та кількісних методів. Інструментами та методами, що використовуються у форсайт-проекті є: аналіз ступеня ризику / аналіз витрат; бенчмаркінг; Делфі; дослідження баз даних; дослідження публікацій, ринку, тенденцій; конкурентна технологічна розвідка (технологічний контроль); критичні технології; методи творчого потенціалу (мозкова атака, інтуїтивні методи); моделювання майбутнього; моделювання динаміки систем; мультилінійне моделювання; патентні дослідження; різні сценарні методи; рольові ігри; інтерв'ю і систематичне опитування клієнтів; технологічні плани і дорожні карти; екстраполяція тенденцій та ін. [7]

Вибір методів Форсайт-дослідження зазвичай визначається наявністю часових і ресурсних обмежень; потребою необхідних результатів; спонсорськими уподобаннями; природою розглянутих предметних областей (існуючими уявленнями про майбутні тенденції, проблеми їх розвитку і підходами до їх розуміння); цільовими групами; наявністю достатньої кількості високо кваліфікованих експертів і доступу до інформаційних джерел [6-8].

З великої кількості методів прогнозування форсайту найбільш інтенсивно використовуються лише 10-15. За даними Європейської мережі Форсайт-Моніторингу (*European Foresight Monitoring Network - EFMN*), яка провела картування більше двох тисяч Форсайт-досліджень, у середньому в ході одного дослідження використовується не більше 5-6 різних методів / інструментів стратегічного планування [11].

Варто підкреслити, що форсайт містить не тільки елемент прогнозування, бачення бажаного майбутнього, але також включає процес втілення його в життя. У концепції форсайту, що прийнята у ЄС, є три сторони: мислення про майбутнє, обговорення майбутнього і формування майбутнього [7,10]. Саме тому, як зазначає Калюжнова Н.Я., форсайт – це організаційна технологія управління, яка не тільки дозволяє виробити уявлення про майбутнє, але і містить потенціал його самореалізації. За такого підходу у форсайті виділяються змістовна і організаційно-технологічна сторони: змістовна – це розробка бачення майбутнього в конкретній сфері, а організаційно-технологічна сторона – сукупність технологічних кроків його проведення (і саме ця, а не прогнозна сторона обумовлює популярність і поширення форсайту) [10].

Світовий досвід свідчить, що використання форсайту на постійній основі як інструменту планування, прогнозування та управління залежить від ряду інституційних, організаційних і політичних чинників. Фактори, що впливають на масштаб поширення та його ефективність на практиці, експерти поділяють на: інституціонально-методологічні, політико-управлінські, мотиваційно-репутаційні [12]. В реальності успішність Форсайт-проектів, як зазначає Махова Н.А., залежить від реальної зацікавленості і усвідомленого рішення керівництва країни перейти окрім традиційного прогнозування також до інструментів, що відповідають реаліям сучасного науково-технічного розвитку.

Для України на перших кроках впровадження форсайту у практику дуже важливим є бути відкритим до обміну думками і досвідом проведення досліджень з іншими країнами [12]: в одних випадках це дозволить перейняти один в одного кращі практики в сфері форсайту, а в інших – дає можливість уникнути окремих помилок на практиці, а також разом шукати шляхи подолання проблем, які є спільними для різних національних інноваційних систем.

Список використаних джерел

1. Потенціал ендегенного зростання економіки України/ за ред. д-ра екон. наук М.І.Скрипниченко ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. К., 2010. 436 с.
2. Геєць В.М., Скрипниченко М.І., Шумська С.С. Макроекономічні дисбаланси в Україні: моніторинг на основі MIP SCOREBOARD та модельні оцінки їх впливу на зростання та стабільність. *Фінансово - кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Збірник наукових праць. 2020. № 33. Том 2. С.296-305.
3. Шумська С.С. Інфляція чи ревальвація: яке з двох лих менше? (емпіричний аналіз впливу на економіку). *Економіка і прогнозування*. 2005. №3. С.127–146.
4. Шумська С.С. Капіталізація економіки: системний підхід та методологічні напрямки дослідження. *Економічна теорія*. 2012. №1. С.35-49.
5. Муринович А.А., Логинов М.П. Форсайт-проект как база стратегического межрегионального планирования. *Известия УрГЭУ*. 1(69) 2017. С.101-116.
6. Keenan M., Miles I. Scoping and Planning Foresight. *Handbook of Technology Foresight* / eds. L. Georghiou, H. J. Cassingena, M. Keenan, I. Miles, R. Popper. Cheltenham: Edward Elgar, 2008.
7. Popper R. Methodology: Common Foresight Practices & Tools // Georghiou L. et al. *International Handbook on Foresight and Science Policy: Theory and Practice*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007.
8. Popper R. Foresight Methodology // Georghiou L., Cassingena Harper J., Keenan M., Miles I., Popper R. (eds.). *Handbook of Technology Foresight*. Cheltenham: Edward Elgar,

2008.

9. Малиновская О.В., Скобелева И.П. Форсайт как технология стратегического планирования и управления. *Дайджест-финансы*. 2014. №4 (232). С.44-55.

10. Калюжнова Н.Я., Верхотурова Е.В. Способы влияния форсайта на развитие инновационной деятельности. *Вестник ИрГТУ*. 2014. №4 (87). С.186-191.

11. Кинэн М. Технологический форсайт: международный опыт. *Форсайт*. 2009. № 3. С. 60-67.

12. Махова Н.А. Ключевые факторы интеграции метода форсайта в систему управления исследованиями и разработками. *Стратегии бизнеса*. 2014. №4 (46). <https://doi.org/10.17747/2311-7184-2014-4-2>.

Янковий В.О.

к.е.н., доцент

доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом

Одеський національний економічний університет

м. Одеса

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ФОНДООЗБРОЄНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних економічних реаліях основний акцент надається факторам, які впливають на характеристики ефективності використання основних фондів, а саме показникам фондодідачі, фондоемності, фондорентабельності. Що стосується класифікації чинників фондоозброєності, яка характеризує координацію двох важливіших виробничих факторів на підприємстві – основного капіталу і праці, то увага до неї приділяється значно скромніша.

Аналізуючи рухливність складових фондоозброєності на підприємстві, слід зазначити, що і основні фонди, і чисельність працівників варіюють у часі та просторі під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів і умов. Так, величину середньорічної вартості основних фондів визначають показники стану і руху основних фондів – коефіцієнти зносу, придатності, оновлення, вибуття, приросту та ін. На середньооблікову чисельність працівників підприємства впливає показник плинності кадрів, який відображає соціально-економічні умови виробництва (наявність на підприємстві житлових будинків, спортивних споруд, баз відпочинку, дитячих садків, ясел тощо). Це внутрішні чинники фондоозброєності, що формуються на кожному підприємстві і відображають стан організаційно-технічних, економічних й соціальних відносин між його власниками і персоналом.

Окрім того, на обсяг основних фондів, чисельності працівників і, відповідно, на показник фондоозброєності впливають зовнішні фактори, зокрема, умови відтворення основного капіталу та чисельності працездатного населення. Так, процеси відтворення основних засобів підприємств знаходяться під суттєвим впливом можливостей залучення кредитних та інвестиційних ресурсів, політичної й економічної стабільності в країні, змін у ринковій кон'юктурі, стрімкого технологічного розвитку, високого рівню інформатизації суспільства тощо. Різка зміна ринкової кон'юкттури, яка проявляється в поведінці споживачів, приводить до того, що виробники не знають, що їм виробляти і в яких масштабах. Це зумовлює незацікавленість власників підприємства в інвестуванні коштів у матеріально-технічні виробничі потужності. Сучасна стратегія виробників базується на гнучкості та орієнтації на споживача. Завжди існує ризик, що протягом часу, поки буде відбуватися процес закупівлі обладнання та його введення в експлуатацію, ринкова ситуація зміниться настільки, що продукт не знайде ринків збуту.